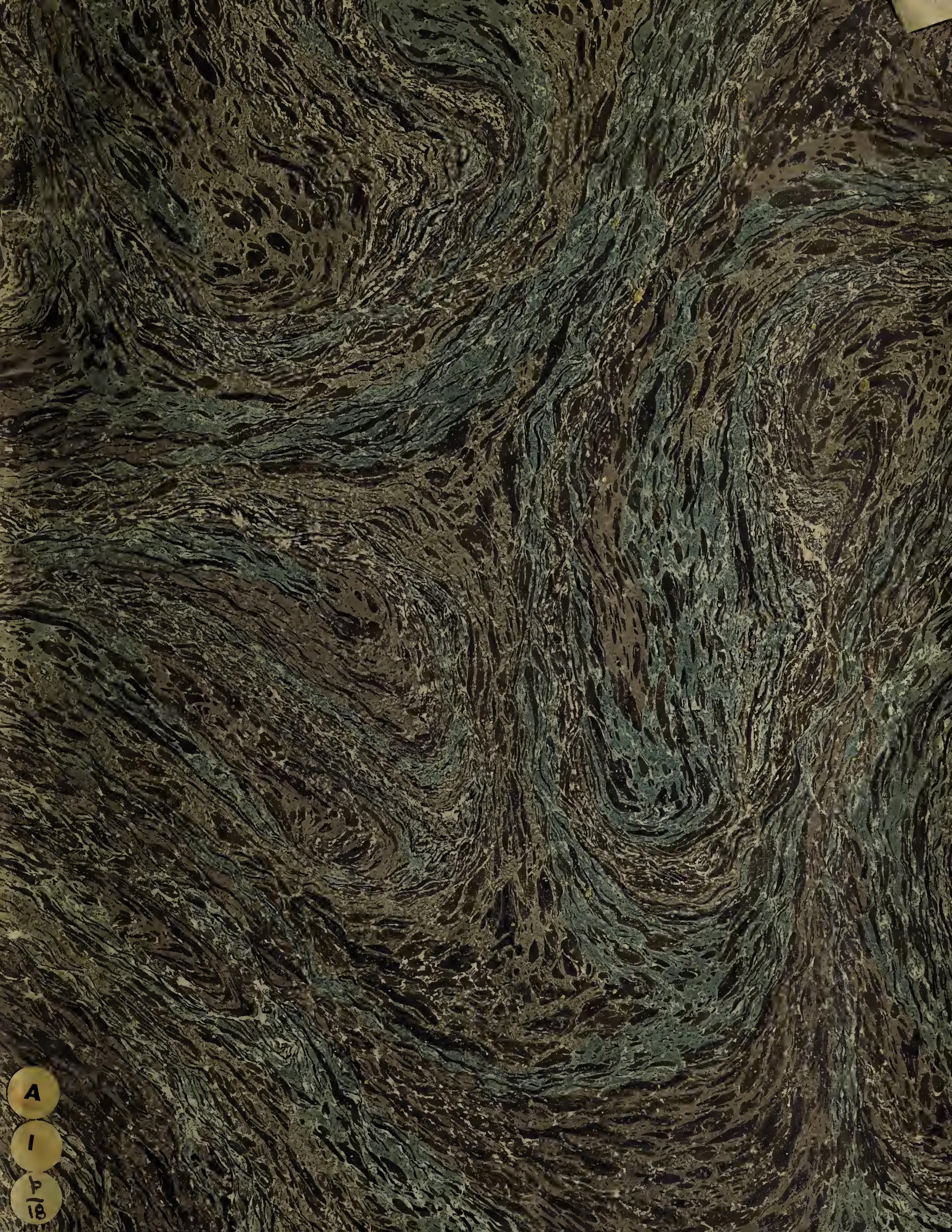

A
1
P
18

OBSERVATIONES MEDICÆ

QUAS

ANNUENTE DEO O. M

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

FRANCISCI BURMANNI
FRANC. FIL. FRANC. NEP.

S. S. THEOL. DOCT. & HISTORIAE ECCLES.
PROFESSORIS ORDINARII.

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI *consensu*, *et*
Nobilissimae FACULTATIS MEDICAE *decreto*,

PRO GRADU DOCTORATUS,

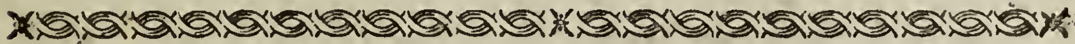
Summisque in MEDICINA Honoribus &
Privilegiis, rite ac legitime consequendis,

Die XXVI. *Septembris* MDCCLXXXII. *H. L. Q. S.*

Ad disceptandum proposuit.

IOHANNES HADRIANUS SAXE,

RHENO - TRAIECTINUS.

TRAIECTI AD RHENUM,
Ap. ABRAHAMUM à PADDENBURG,
ACADEMIAE TYPOGRAPHUM,
MDCCLXXXII.

VIRO

ILLUSTRI, NOBILISSIMO, ET AMPLISSIMO

GUILIELMO HUYGENS,

ICTO,

AGRI HONCOOPIANI DOMINO,
URBIS AMSTELAEDAMENSIS,
BATAVORUM OCELLI,
SENATORI, & *cummaxime* CONSULI,
SOCIETATIS INDIÆ ORIENTALIS PATRICIPI,
ET MODERATORI,
ACADEMIÆ LUGDUNO - BATAVÆ CURATORI,
REL. REL. REL.
PRUDENTIAE CIVILIS, BONARUM ARTIUM,
ET OMNIS
INCORRUPTAE ERUDITIONIS
VINDICI, ET MAECENATI,

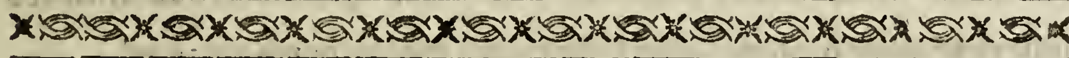
HAS OBSERVATIONES MEDICAS
SACRAS ESSE IUBET,
SEQUE ET SUA SIMUL IN CLIENTELAM
TRADIT

IOHANNES HADRIANUS SAXE.

*2

OBSERVATIONES QUÆDAM MISCELLANEÆ MEDICÆ.

CAPUT. I.

De vasis lymphaticis differendi consilium.

Neminem Anatomes scientia carere posse, qui vitam & salutem hominum, quantum fieri potest, recte tueri velit, ipse veri sensus docet. Non eo autem tantum valet, ut corporis naturam, & structuram generatim cognoscas, cadavera ad vivum reseces, visceraque perscruteris, sed

etiam, ut admirabilem corporis noſtri fabricam, ejusque ſummam perfectionem in minimis particulis, omnem ſæpe oculorum aciem fugientibus, perveſtiges. Hinc majus operæ pretium fecerit is, qui non tam in cujusque ſenſus incurrentia, quam quæ recondita ſunt, ſolertia & ſtudio eruenda, & in lucem proferenda putaverit, ſine quo inveſtigationis ſtudio rudis quodammodo manet noſtra ars & manca, quæ tamen ſalutis humanæ cauſa ad majorem certi vim nobilitatemque perduci debet. Quam utilis vero & neceſſaria ad definiendas artis noſtræ cauſas ſit ſubtilioris anatomes ſcientia, hoc loco pluribus demonſtrare ſupervacaneum puto, quod ſingulari ſtudio perſecutus eſt, clariſſimisque e toto artis medicæ ambitu exemplis confirmavit Celeb. *Heiſterus*, in Diſſertatione *de anatomes ſubtilioris utilitate*, *Helmſtadii* 1728, edita. In intimis vero anatomes velut receſſibus locatum & retruſum eſſe *Syſtema* illud *Vaſorum Lymphaticorum*, argumentum ſane omnium maxime arduum, cujusque utilitas latiſſime patet, nemo non intelligit. Horum quidem vaſorum lymphaticorum apud multos mentio fit, nec pauci extiterunt phyſiologi, qui eorumdem ortum, & finem ſubtiliter definirent, an vero omnia, quæ præceperunt, periclitationibus & experimentis approbari poſſint, dubitare incipio, tempusque & rerum uſus ſuo loco docebit. Primum fruſtra quid earum rerum apud vete-

veteres reperias medicos, licet multi inprimis ill. *Hallerus*, & nuperrime celeb. *Hewsonus* ita opinati fuerint. Ea certe est temporum nostrorum vel credulitas, vel gloriatio, ut aut nimium, aut nihil tribuatur veterum ingenio & industriæ. Enimvero aliunde constat, ab una parte, quod nuper inventum esse dicitur, id sæpe jam a veteribus medicis recte animadversum esse, ab altera vero parte, nonnulla ad veteres referri auctores, de quibus ne illi quidem cogitare, nedum literis mandare poterant, cujus utriusque erroris cubilia in eo latent, quod non raro ipsius, quem laudant, Scriptoris locum nec inspexisse nec legisse, sed ex aliis descripta libris repetiisse visi sunt. Duo autem hæc extrema sollicite vitanda sunt, nec vanam prorsus fuisse suspicionem meam, ipsa veterum loca perlustranti apparebit. Etenim *Albertus Hallerus V. C. in Elem. Physiol. Tom. I. Lib. II. Sect. III.* ubi de *vasis lymphaticis* egit, eorum historiam descripsit, *p.* 157. „ *antiquitatem*, ait, *tenuia quædam hujus generis vestigia reliquisse*" in libro *Hippocratico*, *περὶ ἀδένων de glandulis*, quem spurium esse vult, non suo, ut reor, hac in re, sed *Galeni*, *Erotiani*, & recentiorum virorum doctorum, tanquam *Foësii*, candide hæc animadvertentis, initio adnotationum ad hunc librum, *p.* 325. & *Fabricii Bibl. Græc. Lib. II. Cap.* 24. §. 11. *pag.* 798. *vol.* 1. judicio haud dubie usus. Leguntur au-

tem, quæ huc ſpectant, verba in *Tom. I. Cap.* 1. *p.* 271. *Oper. Hippocratis, & Galeni, Renati Charterii, Lutet Pariſ.* 1679. fol.: φύσις μὲν ἀντέοισιν ἢ σχογγῶδες ἀραιαὶ μὲν καὶ πίονες ψαφαρὰ καὶ φλέβας ἔχει συγχνὰς ἐιδὲ διατάμοις αἱμοῤῥαγίη· λαβρος τὸ εἶδος λευκὴ καὶ ὅιον φλέγμα ἐπαφομένω.

Sed plane nego, eorum verborum quidquam ad hanc rem pertinere. Nam primum illud Hippocraticum ἀδένων verbum nimis commune eſt, quam ut ſigillatim reſpicere poſſit ad hoc vaſorum genus, tum id quidem verum eſt, multas glaudulas refertas eſſe venis, ad tactum molles eſſe, humorem ſpiſſum lacti ſimilem in ſe continere, ſed ſanguinem copioſum vaſis lymphaticis effundi non dixerim, & quæ natura ſit horum vaſorum in glaudulis ſimpliciſſimis, conglobatis, aut quæ glandulæ præcipue vaſis lymphaticis memorabiles ſint, illud ipſum eſt, de quo quæritur: denique ex libro *Hippocratis* ſpurio veri & certi quid ratione concludere velle, temerarium mihi eſſe videtur. Pace igitur *Phil. Jac. Hartmanni*, quem, ait *Hallerus*, illas *Hippocratis* voces huc traxiſſe, negaverim, *Hippocrati* horum vaſorum disciplinam & indolem fuiſſe cognitam. Id unum forte ex hoc Pſeudo-*Hippocratis* loco intelligi poſſit, Metaſtaſin lacteam, ſive ſeceſſum materiæ nutrititiæ a ſanguine in quandam corporis partem a veterum ſcientia non alienum fuiſſe.

Præte-

Præterea *Guilielm. Hewson*, in *Experimental Inquiries Part the second containing a Description of the Lymphatic System in the human subject* &c. *London*, 1774. 8. *p.* 4. *adnot.* *. scribit vasa lactea in capra observasse *Erasistratum*, eaque arterias vocasse, idque cognosci posse tradit ex *Galen. Oper. Tom. I. p.* 61. *ed. apud Iuntas.* Sed cum nec disputationis ipsius *Galenianæ*, ut par fuisset, nec verborum Græcorum meminerit, neque etiam addiderit, qua usus sit editione *Iuntarum* latina, (decies enim *Venetiis* apud *Iuntas* descripta est,) omnis mihi via obvallata fuisset ad rei indagationem, nisi casu incidissem in *Galeni* Libr. VII. Ανατομικῶν ἐγχειρήσεων h. e. *Anatomicarum administrationum*, ubi *Cap. XVI. p.* 166. 167. *Tom. IV. oper. Hippocratis* & *Galeni* ed. *Renati Charterii Lut. Paris.* 1679. fol. vel editionis *Basileensis* Græcæ *Tom. I. p.* 184. hæc inprimis memorabilia leguntur.

ὥσπερ ὃν ἐπέγραφεν ἐπὶ τῶν νεοθηλῶν ἀλλὰ κἀκείνου πειραθεὶς εὑρήσεις κατ' ἀρχὰς, μὲν οὖν φασὶν ἅμα τῷ γυμνασθῆναι τὸ μεσεντέριον ἀεροειδεῖς φαίνεσθαι τὰς ἀρτηρίας ὕστερον δ' ὁρᾶσθαι γάλακτος πληρουμένας.

Quæ verba fortassis vasa illa lymphatica indicare possent, nisi quod discrepent ratione liquidi, quod in iis continetur, quod tamen pro vario, quo utimur, nutrimento dissimilis coloris esse videtur. Nec *Erasistratum* hæc vasa vidisse, ex hoc credibile fit loco. Loquitur hic quidem de illius doctrinæ sectatoribus, & fau-

toribus, deinde huic periclitationi fidem non habet *Galenus.* Hinc miror *Jacob. Douglassium*, *in Bibl. anatom. specim. pag.* 15. de *Erasistrato* scribere potuisse „ *se totidem verbis de se ipso referre, quod vasa lactea ipsi primo apparuerint*", illumque ipsum locum in auxilium advocare potuisse *Hewsonum*, non indicato nec *Galeni* libro, nec capite, hisque verbis usum esse. „ *Erasistratum vasa lactea in hoedis vidisse, uti nos docet Galenus*", quod certe minus accurate dictum est.

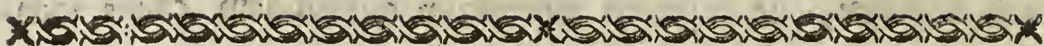
Unicus adhuc superest locus, qui extat apud *Aristotelem*, Tom. I. *Lib. III. Cap. 6.* περὶ ἰνῶν *p.* 802. ubi hæc leguntur:

αἱ δὲ ἶνες εἰσὶ μεταξὺ νεύρου καὶ φλεβὸς εἶναι δ᾽ αὐτῶν ἔχουσιν ὑγρότητα τὴν τοῦ ἰχῶρος.

Quæ verba *Hallerus* ad tenuioris generis vascula referri posse opinatur, quod tamen superioris capitis cum hoc instituta contentio, & cohærentia, (in priori enim actum fuerat de arteriis & venis,) meo quidem judicio indicare non videtur. Id mihi videor intellexisse, quoad experimenta, sive pericula in ea re facta, nihil sibi vindicare potuisse antiquos, sed hanc primariam industriae laudem deberi triumviris sæculi nostri acutissimis, *Io. Frideric. Meckelio*, *Alexandr. Monroo*, & *Guilelm. Hewsono*, quorum observationes si quis vel ulterius persequatur, vel novis corroboret, & amplificet, quin multum utilitatis uti universæ

arti

arti Medicæ, ſic inprimis morborum quorundam cauſis indagandis allaturus ſit, nullum eſt dubium. Equidem hoc ipſum *vaſorum lymphaticorum* argumentum auctoritate & ſuaſu optimi Præceptoris mei, celeb. P. LUCHTMANSII, viri de me præclare meriti, pro virili explicare apud animum conſtitueram, neque vanam protſus ſpem conceperam, fore, ut meæ me non poeniteret operæ, poſtquam vir illuſtris, PETRVS CAMPERVS, quo ſane Medico, & Anatomico, ars & ætas noſtra jure gloriatur, non ſolum viam & rationem horum vaſorum injiciendorum mihi aperire non gravatus erat, ſed & hujus quoque inſtituti gratia ſingulare inſtrumenti genus, qua ſolet humanitate, confici juſſerat. Verumtamen Cel. præceptoris mei, cuius nota dexteritate in periclitationibus faciendis mihi opus erat, valetudo, debilitasque corporis nunc impedierat, quo minus rem coeptam ad exitum perducere poſſem. Attamen quod nunc fieri per rerum & temporum adjuncta non licebat, id alio loco me curaturum eſſe, in me recipio. Interea Animadverſiones quasdam ſeu de *Plinio Valeriano*, veteri quodam medico, ſeu de Puris origine, ſeu de Diabetis ſpuriæ cauſa proxima in medium proferre conabor, quas ſi perſuadere potero hominibus, rei medicæ intelligentibus, admodum lætabor.

CAPUT. II.

De auctore Librorum quinque de re Medica, quem Plinium Valerianum *vocant, iudicatio.*

Quod *Barthius* jam sua ætate, *X. Adversf. XXV. p.* 506. dixerat, *Plinium* quemdam Medicum *tantopere vulgo ignotum esse*, id etiamnunc post quatuor aut quinque ejus editiones verum esse opusculi illius raritas demonstrat. Equidem sola utor *Albani Torini*, vitudurensis, qui *C. Plinii Secundi de re Medica Libros V.* una cum *Sorani Ephesii Isagoge*, *Oribasii Fragmentis*, & aliis id genus Medicis veteribus recognovit *Basileæ*, 1528. fol. Quantum vero in fide librorum veterum de re Medica verisimiliter æstimanda ambiguitatis insit, ne quid dicam de aliis, tanquam *Sorano*, *Theodoro Prisciano*, & ceteris, id vel solo *Librorum V. de re Medica*, qui solo *C. Plinii Valeriani* nomine cricumferuntur, exemplo, clarissime apparet. Simulatque enim illi titulo *Plinianæ Medicinæ* (v. *Barth. I. Adv. XIV. p.* 31.) sub renatarum in Italia literarum tempora, *Romæ*, 1509. primum in lucem exierant,

rant, ſtatim viri docti, verborum *Marcelli Empirici* in *Præfatione* ad *filios*, *p.* 242. ed. *Artis Medicæ Principum*) *cui rei operam* *UTERQUE PLINIUS* & *Apulejus* & *Celſus* &c. memores, per hunc *utrumque Plinium* intelligendos eſſe putarunt, & *Plinium*, Hiſtoriæ Naturalis ſcriptorem, & hunc *Plinium* Medicum. Præterea cum lapidis titulus *Comenſis*, ab *Apiano LXXXII.* 2. evulgatus, & a *Grutero* repetitus DCXXXV. 1. accederet, in quo *C. Plinii Valeriani Medici* memoria occurrit, nihil plane dubitationis ſupererat, quin hic *Valerianus* idem eſſet, atque *Plinius* Medicus, illorum *librorum quinque de re Medica*, ut volunt, auctor. Hinc *Barthius I. Adv. XIV. p.* 31. *eruditi*, inquit, *nonnulli Plinium Valerianum appellant*, item *quem alii Valerianum*, *alii Empiricum dicunt*, *II. Adv. XIV. p.* 78. nec non ipſi eſt *Medicus priſcus*, *quem Plinium Marcellus Empericus vocat*, *Valerianum vero Pliniumque iunctim eruditorum nonnulli*, *X. Adv. XXV. p.* 506. & *Reineſius*, in *Defenſione Variarum lectionum*, *p.* 22. *Plinium Valerianum ſcriptorem Librorum V. de re Medica* laudavit. Ulterius progreſſi viri eruditi, (non enim conjectura, ubi coepit, ibi conſiſtere ſolet,) eius gentem, patriam, ſacrorum diſciplinam, atque per hanc, ætatem, mirabili tamen opinionum inconſtantia definire conati ſunt. Quod ad gentem attinet, *Reineſius III. Var. Lect. C. IV. p.* 989. *familiæ illuſtriſſimorum*

Pliniorum Caeciliorum in Veronensi, & Novo Comensi agro amplo-num fundorum heredis quacumque ratione agnatum sine haesitatione praedicat, & tamen alio loco *hominem Hispanum* fuisse suspicatur, *II. Var. Lect. VIII. p.* 180. uti *Barthius, Gallum, sumit, II. Adv. XIV. p.* 79. ambo tamen descriptionem ejus *in Germaniae quodam claustro* commoratum esse docent (v. *Barth. VI. Adv. XVII. p.* 284. & *Reinesius, II. Var. Lect. VIII. p.* 180.) sacrorum & cultus formula *Barthio* videtur esse ethnicus, ideoque aevi Romani, *V. Adv. c. V. p.* 216. *L. VII. c.* 8. fin. *p.* 328. & *Lib. X. c. XXV. p.* 307. *Reinesio* contra Christianus, & Constantiniano aevo proximus, *II. Var. Lect. VIII.* quasi certi quippiam ex locis alicujus operis, ubi plures & diversae aetatis consarcinatores mox interpolando, mox addendo, manus suas exercuerunt, elici possit. Neque multo certior fuit *Iusti Godofredi Günzii* divinatio, qui argumento illius *Marcelli Empirici Praefationis ad filios*, ubi *Siburius* quoque nominatur, hunc ipsum plane ignobilem *Siburium* horum de re Medica librorum auctorem edit, nullo alio, vel teste idoneo, vel argumento dictionis sententiarumue usus, in *Libello de auctore operis de re Medica, vulgo Plinio Valeriano adscripti, Lipsiae*, 1736. 4. Quae quidem omnis haec conjectura everti posset, si cum *Barthio XXXIX. Adv.* 16. *p.* 1786. 1787. aut *Io. Alb. Fabricio* in *Elencho Veterum Me-*

di-

dicorum, *Bibl. Græc. L. VI. c. IX. p.* 423. *Vol. XIII.* pro *Siburio* legendum eſſe judicarem *Scribonium*, quoniam nusquam alibi hujus *Siburii* ſit mentio, & *Scribonium Largum* non tam *Claudii* imperatoris ævo, quam paulo ante *Marcelli Empirici* ætatem *Compoſitiones* ſuas ſcripſisſe *Barthius* opinatur. Quomodocunque vero hæc omnia exiſtimentur, non multum tamen facti ſumus certiores, quam dudum, quis verus librorum auctor, *Pliniine Secundi*, aut *Plinii Valeriani* nomen reapſe habuerit, an ſibi utrumlibet injuria adſciverit, vel ab aliis inditum, ad poſteritatem tulerit: adhæc æque obſcurum eſt, qualis ejusmodi librorum titulus fuerit, *Plinianæ Medicinæ*, an *de re Medica*, an *de parabili Medicina.* Prima editio ſub *Plinianæ Medicinæ* Epigraphe prodiit, teſte *Barthio I. Adv. XIV. p.* 31. qui hanc unicam habuit: *Torinus, de re Medica* Libros V. exhibet. *Barthius*, loco modo ante laudato, *libros* eius, ait, *exemplo Dioscoridis* Ευποϱίϛων *inſcribere poſſimus*, unde *Reineſius* eius libros *de Parabili Medicina* inſcribendos eſſe cenſet. *II. Var. Lect. VIII. & III. Var. Lect. IV.* & *I. A. Fabricius* totum hoc *opus* Ἐυποϱίϛων, *hoc eſt facile parabilium Medicamentorum* vocat *Bibl. Lat. II c. XIII.* Adeo nihil eſt vel in nomine auctoris, vel operis inſcriptione quod certi, vel ſaltem veriſimilitudinis legibus respondeat; præſertim cum *Albanus Torinus* ex *vetustisſimo* ſuo *codice*, neſcio

B 2 quo,

quo, aut ubi superstite, nihil ad iudicandum præsidii attulerit, cujus tamen *fide ab innumeris mendarum millibus libros se repurgasse* in titulo jactat. Quo igitur iudicio, quave via & ratione hos libros legendo, recognoscendo, interpretandoue tractare nos oportet? Non alia, ut reor, nisi hac, ut statuamus, totam hanc librorum farraginem haudquaquam unius esse hominis lucifugi, sed trium quatuoruejejusmodi tenebrionum. Similia quidem suspicatus jam fuit Reinesius, *III. Var. Lect. p.* 388. *non de uno*, inquiens, *singulari homine quæri cogitandum est*, sed paulo post tamen *Plinii Valeriani* umbræ sic adhæsit, ut non sine quadam sententiarum repugnantia sua ipse, ut aiunt, vineta cæderet. Primus itaque cinni opifex pleraque trium priorum librorum *Plinio* maiori, siue Veronensi, cum pulvisculo abrasit, falsumque illis *Plinii* nomen præscripsisse videtur. Unde haud difficulter ratio reddi potest, cur *Marcello* Empirico, itidem aliorum descriptori, & critica facultate destituto, *uterque Plinius* in mentem veniret, genuinus quippe *Plinius* major, Historiæ Naturalis auctor, & hic Pseudo-*Plinius*, qui merces suas sub illustri *Pliniorum* nomine exposuerat.

Neque enim verba *Marcelli*: *cui rei operam uterque Plinius, & Apulejus, & Celsus, & Apollinaris, & Designatianus*, sic trajicere cum *Barthio*, *XXXIX. Adv. XV. p.* 1786. est opus: *cui*

rei

rei operam Plinius, & *uterque Apulejus*, & *Celſus* &c. & cur tota illa Sylloge ſenſim paulatimque *Plinianæ Medicinæ* titulum, ut in editione Romana, abſtulerit. Alter fortaſſis paulo ſerioris ætatis Grammatiſta, hunc, ſi Diis placet, *Plinium* denuo recognovit, & plures ſuperiori velut veſti lacinias aſſuere conatus eſt. Quæ diverſitas ætatis quasdam ſubinde vel gentilis, vel Chriſtiani hominis notas, & ſigna progenerare potuit. Tertius, librum IV. addens, nonnulla de plantis e *Galeno* potiſſimum corraſit. Quartus denique plagiarius, Libri V. auctor, *Alexandro Tralliano* recentior eſſe videtur, quandoquidem ex hoc ipſo ſæculi VI. poſt C. N. Medico hanc præcipue partem furto ad ſe avertit, quæ eſt, *de Diæta* morbis ſanandis propria, quod noſtra ætate valde probabili inuento primus detexit V. C. *Ioh. Gottlob. Schneiderus*, bonarum literarum Profeſſor Viadro-Francofurtanus, teſte eius adnotatione ad *Oppianum*, *p*. 383. teſtibusque eius ſchedis, quas ad parandam aliquando, ſi tempus & facultas tulerit, huius Pſeudo-*Plinii* editionem, mihi perquam humaniter indulſit, in quibus perpetuam ferme libri illius V. cum *Alexandro Tralliano* contentionem inſtituit. Propterea nollem de hac obſervationis præſtantia, præterito *Schneideri* inventoris nomine, ill. *A. Hallerus*, ſic diſſeruiſſet, in *Biblioth. Practic. Tom. I. Lib. I* §. *XCVII. p*. 295. & *Biblioth. Chirurg. Tom. I. Lib. I.* §. *XLVII. p*. 103.

ut incautus lector existimare posset, eum esse, cui reperti illius fontis laus tribui debeat.

Neque libri hujus quinti auctor *Alexandro* duntaxat *Tralliano*, sed ipso ejus barbaro interprete, quem *Constantinum*, Africanum Medicum, circa 1080. clarum, esse volunt, recentior esse videtur, quoniam idem Cl. *Schneiderus* animadvertere visus est, latinitatem Pseudo-*Pliniani* libri V. cum barbara versione *Alexandri Tralliani*, sub titulo *Alexandri Yatros Practicæ Lugd.* 1504. 4. typis excusa, & admodum rara hodie, multum necessitudinis habere.

Quæ cum ita sint, facile intelligitur, quomodo rudis olim aliquis Monachus hæc omnia absque judicio describens, diversas ætatis & hominum lucubrationes in unam *Plinii*, nescio cujus, vannum compingere potuerit, quantaque cautione & prudentia futuro editori opus sit, si uniuscuiusque horum librorum auctoris verba & sententias in integrum restituere velit.

CAPUT. III.

De Puris Generatione.

Quod argumentum ut accurate ſubtiliterque intelligatur, meum erit, primo demonſtrare, quidnam illud ſit, quod puris nomine venit, deinde criteria nonnulla afferre, quæ pus a craſſo & flavo muco, cum quo ſæpiſſime confunditur, ſecernant, tandem ipſam puris originem, & generationem oſtendere.

Tenax, ſubalbidus, ſpiſſus, aquæ miſcibilis humor & qui fundum petit *pus* vocatur, videatur *Ioann. Grashuſius in Diſſ. de generatione puris Amſtel.* 1747. *Cap. I.* id tamen quod *fundum petere* dicam non ita intelligendum eſſe velim ac ſi hoc pus a reliquis corporis humoribus diſtingueret. Vir enim egregius *Chriſt. Frider. Michaëlis* in perquam eximio eius *de angina polypoſa ſiue membranacea* libro *Gotting.* 1778. *p.* 101. animadvertit non pus modo, ſed etiam mucum ab organis inflammatis ſecretum, in aqua fundum non raro petere, actioque illa corporis, qua talis materia, *pus* dicta, gignitur, *ſuppuratio* appellatur: pinguem & adipoſam eſſe puris materiem opinantur nonnulli, uti antea

memo-

memoratus *Ioann. Grashusius p. 24. & Gerard. Swieten in Comment. ad aphor. Boerhav. Tom. I. p. 656. & 695.* Cui opinioni illud refragari videtur in cerebro & pulmone quandoque pus inesse, sed nullus ibidem adeps, illudque saltem ratione concludere iusserit observatio *Halleri* in eius *opusc. Pathol. obs. XV.* ubi indicat se in puero quodam reperisse pulmonem plenum exiguis purulentis, grandinosis abscessibus, inter quos latæ vesiculæ, aëre solo plenæ erant, & ipse hac observatione argumento ad demonstrandum usus est, puris materiem adipem non constituere. *Nam* „ inquit" *pulmones & cerebrum quod sæpe suppuratur & hepar, cuius maximos abscessus & ego vidi & alii anatomici sæpe reperiunt, ab omni adipe libera sunt.*

Pus autem a crasso & flavo muco distinctum esse, nonnulla criteria ostendunt, quæ tamen utrum omni dubio ac difficultate careant, affirmare non ausim, equidem id fateri cogor, valde dubitari posse, utrum illud, quod pro pure habent, re vera tale semper fuerit. Ita sæpissime in fistula lacrymali de facci suppuratione medici cogitant, si mucus, ob partium secernentium inflammationem, puriformis, ex punctis lacrymalibus exprimatur, sic sæpe lithothomiam instituere recusantes videmus chirurgos, quia mucum tenacem, virescentem, abunde ex inflammata vesica profluentem, pro veræ suppurationis indicio habent,

&

& certe ipſe ſupra laudatus *Criſt. Frider. Michaëlis* nonnullos fuiſſe teſtatur, qui omnem gonorrhaeam virulentam in ſuppurationem tranſire arbitrarentur, quia humorem ex urethra effluentem verum pus eſſe fruſtra crediderant, narratque contra ſimul eiusdem materiæ ſtillicidium arte, paucarum horarum ſpatio, produci poſſe, vid. eum *p.* 100, affirmare tamen ſimul non auderem, nonnullos tanti nominis in arte viros ita deceptos fuiſſe, quaſi tale quid ipſis non perſpectum & cognitum foret, purisque materiem a muco diſtinguere negligerent. Experimenta autem, quibus unice dirimi controverſia posſet, eo ſpectant, ut verum pus igni admotum ardeat, mucus flammam non concipiat, pus perfecte cum aqua commiſceri ſe patiatur, & colore æqualiter albo illam tingat, mucus autem numquam perfecte aquæ miſceri posſit, ita ut ſemper fibræ, ſolutionis expertes remaneant, mucus digitis prehenſus in fila diduci ſe patiatur, quod in pure non accidit, vid. omnino *Chriſt. Frider. Michaëlis p.* 102.

Quod denique attinet ad puris ortum & generationem, tanta eſt inter Viros doctos opinionum diverſitas, ut profecto neſcias, quamnam tueri debeas. Nonnulli in ea verſantur opinione, pus prægreſſa ſemper inflammatione generari, uti ſæpius laudatus *Io. Grasbuſius cap. I. p.* 8. exiſtimat, ſuppurationem-

que fieri quando vafa rupta fimul cum effufo ex ruptis liquido mutantur in liquidum fpisfum, tenax, albicans, ita cenfent *Io. Zacchar. Platner. in Inftit.* eius *chirurg.* §. 54. & *Gerard. Swieten. in Comm. ad aphor. Boerhav. Tom. I. p.* 230. & 657. licet pugnantia frontibus adverfis afferat ipfe *Swietenius*, alio enim loco (*Tom. IV. p.* 243.) *purulentam materiem in fanguine nafci poffe absque prægreffa inflammatione* fatis probabiliter demonftrat, hinc in diuturna puris excretione oportere ingentem reperiri fubftantiæ confumtionem quod tamen obfervationibus nonnullis refragari docebunt quædam exempla in medium a me afferenda. Enimuero in ea verfor opinione, puris originem in ipfo tumore inflammato haudquaquam ponendam effe, fed in fanguine ipfo quærendam, dubitarique utique poffet, an crufta illa quæ fanguini inflammato, & vafe excepto, inhæret, pro circumfluente in fanguine pure interdum jam habenda fit?

Nonnullæ interdum & quidem fubitæ occurrunt in morbis metaftafes, dum fubito tumor pure plenus elevatur in quibusdam corporis locis, licet nulla figna indicent alibi abfceffum fuiffe, cuius pus reforptum in his locis fuiffet depofitum, quodque ipfe affirmat *Swieten. Tom. I. p.* 230. alioque in loco (*Tom. II. p.* 81.) teftatur fe id vidiffe in muliere, febre continua laborante „& quæ, cum languefceret febris, nullaque fymtomata am-

plius

plius adesſent, ſubito de dolore obtuſo bracchii utriusque conquerebatur, cum pridie nihil mali in his partibus ſenſerat, atque has partes intuitus, ſub integumentis magnam fluctuare humoris copiam deprehendebat, aperturaque facta exierat pus, brevique conſolidatus fuerat abſceſſus, additque ſimul, in toto morbi decurſu nullam topicæ inflammationis vel ſuppurationis notam in quadam corporis parte obſervaſſe, atque hinc crediderat cauſam materialem febris, per febrim ſubigi & mutari poſſe, ut puris analogam naturam acquirat, licet adhuc cum reliquis humoribus per vaſa fluat, & deinde deponi illud pus jam factum in quædam loca corporis, non vero illud gigni in illis partibus corporis, in quibus collectum invenitur, idem quoque ait *Io. Zacchar. Platner.* qui in eius *opuſc. Tom. I. p. m.* 228. *Diſſ. VII. de noxis ex cohibita ſuppuratione* abſceſſus, a cauſa interna exortos, ab iis, inflammatione contractis, accuratisſime ſeiunxit, porro ex levi & anguſto vulnere tanta ſubinde puris copia emanat, cui neque continendo, neque præparando tumorum illorum anguſtia par esſe poſſit. In femoris enim ulcere, ex ſcabie, intempeſtiue repreſſa, nato, tanta puris vis exierat, cui excipiendæ lintea quamplurima, quater per diem permutanda, vix ſuffecerint, uti id ſe obſervaſſe ſcribit *Erneſt. Platner. in ſupplem.* ad *Io. Zacchar. Platner. Inſtit. Chi-*

 rurg.

rurg. Supplem. I. p. 40. In actis societatis Amstelodamensis *servandis civibus P. II. p.* 157. extat observatio adolescentis XX. annorum in thorace sinistro inter tertiam & quartam costam veram (a superiori si numeraveris) tam atrociter vulnerati, ut vulnus ad pulmones transiret, instituebatur Paracenthesis, & ex eius apertura quotidie viginti unciæ puris effluxerunt, duravitque illud per plures menses. Ex hac certe observatione puris origenem e ruptis vasis concludi non posse videtur. Quot enim quæso pulmones non necessarii fuissent ad formandam illam vasorum substantiam, purisque materiem suppeditandam? extat præterea observatio apud *Io. Baptist. Morgagnum de sedib. & causis morborum Epist. V. art.* 3. *extravasatum sanguinem* numquam in *pus* converti.

Anton. Haenius in Ration. Medend. Vol. I. p. 42. feminam curæ suæ commissam habebat, tanta phtisi pulmonali laborantem, ut similem *spatio viginti duorum annorum* se vidisse negaret, quæ sputa flava, subviridia, crassa, magna, aquæ salsæ illico petentia fundum, copiosius excrevit, mensisque spatio die noctuque in mortem usque sputare perrexisse narrat; post mortem pulmones sani, toti, non collapsi inventi sunt, & quomodocunque examinarentur, ac transscinderentur, ne vel guttulam puris, vel vomicarum vestigia exhibentes, eodemque ipso lo-

co

co commemorat hydropicum fuisſe, quem præter hydropem, ex ſputorum qualitate & quantitate phtiſicum conclamabat, hancque ob cauſam paracentheſin tuto fieri posſe negaverat. Quæ igitur ſumma, quævis eius periclitationis fuit? Nempe in pulmonibus ne vel minima quidem aut vomicæ, aut puris veſtigia ipſi cernere licuerat, neque disſimilis eſt hiſtoria hominis 34 annorum, qui in dextro osſis ſacri latere mollem fluctuantemque tumorem iam a quatuor illinc menſibus geſſerat ex cauſa minus certo determinanda, dubium enim erat utrum diatheſi pulmonum purulentæ, ſe ſputis evacuanti, metaſtaticeque huc delatæ, originem deberet, aperto tumore pus craſſum exivit per tredecim continuos dies, poſt aliquod tempus alius tumor in dextro thorace mollis conſpiciebatur, quum in ſequentem diem aperiretur, evanuerat tumor, & colliquans diarrhœa cum ſputo purulento pergente ſuccesſerat, & ex hoc jam manifeſtum erat ad purulentam diatheſin referendum fuisſe mali ortum, poſtea tandem obiit, & aperto cadavere in thorace pulmones inventi ſunt toti, ſanique, nullaque vomica reperiri potuerat vid. omnino *Haen. in rat. Med. Tom. I. p. 62, 63.* apparetque hic ſimul cuius antea rei jam memineram, ſubito metaſtaſes fieri, etiamſi ſigna non doceant, pus reſorptum fuisſe, & in hæc loca migrasſe.

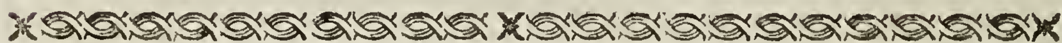
Aliud nonnumquam argumentum ſubminiſtrant furunculi in eiusmodi hominibus, qui a variolis convaleſcunt, animadvertendi, quique furunculi teſte *Richardo Meadio* in eius libro *de Variolis & morbillis cap. V. p. m.* 346. in inſititiis variolis, quam naturalibus, frequentiores ſunt, uno ſcilicet die nati, aucti, & ſi aperiantur, eodem die articulo pus fundentes. Similiter in crure, ſphacelo pereunte, in quo nihil ſuppurabatur, ſimul incredibilem copiam puris pluribus dierum hebdomadibus effluxiſſe auctor eſt. *Anton. Haenius in Ration. Medend. Vol. I. Cap XV. p.* 195. quem legere operæ pretium erit. Rurſus præſto eſt aliud exemplum Feminæ 30 annorum, innuptæ, bonæ famæ, ut idem *Haenius* ſcribit, a febre, qua laboraverat, liberæ, quæ cum menſtruis careret, tumorem in ſiniſtro hypochondrio animadverterat, eique junctam aſciten, paracentheſin ſubiit, detumeſcente inde ventre, eo manifeſtior tumor percipiebatur, pectoreque tanta ſubito copia puris erupit, ut ſuffocaretur, tracheaque pure tota repleta inveniretur. Poſt mortem tumorem hunc una cum utero, vagina exſcindit ille diligentisſimus naturæ ſpeculator, & omnibus in ſitu poſitis ipſi conſtiterat, Tubam Falloppianam ſiniſtram fuiſſe, quæ tumorem illum formaverat, atque ex hac tuba liquoris purulenti libras duodeviginti extraxerat. Undenam vero hic, dum nihil inflammationis in tota anamne-

namnesi habetur, dum corpus videtur a diathesi phlogistica prorsus alienum, undenam inquam pus in sacco Tubæ? undenam pus in pulmone tam copiosum, ut ruptis repagulis suis totum spatium aëreum pulmonis inundaret, suffocaretque fœminam? Undenam quatuor libræ puris, & continuus semestris anni spatio puris fluxus in puero, tumore, supra ossis ilei cristam enato, laborante, qui apertus quatuor libras veri puris emiserat, tusfisque velut ministerio multo copiosior exierat, vid. omnino *Anton. Haen. in Ration. Medend. Vol. I. P. V. Cap. VIII. p.* 109 *&* 122.

Ex quibus omnibus intelligi potest in sanguine nostro aliquid inesse, quo materia a reliquis sanguinis principiis segregetur, viisque variis de corpore expellatur, sine intermedio sacco, quænam autem causæ sint eiusmodi materiæ in sanguine genitrices, eas in promptu esse iussit *Antonius Haenius*, locis sæpius laudatis, an vero illæ ingenti puris, quæ interdum excernitur, copiae, explicandæ sufficiant, definire non ausim, illud saltem crediderim, insignem illam puris copiam, quæ interdum evacuatur, in frequenti allato chylo quærendam esse, ab eoque augeri puris fluxum, consentientem habeo *Gerard. Swietenium in Comm. ad aphor. Boerhav. Tom. IV. p.* 74. *Si* „ inquit" *magnum in pulmone ulcus fuerit & sputorum purulentorum magna copia excernatur*,

idem

idem necessario contingere debet, & quidem tanto magis, quod omnis totius corporis sanguis per pulmonem transire debeat, & omnis chylus statim ac sanguini mistus fuerit, cum illo per vasa pulmonis feratur. Atque hæc sunt quæ de puris generatione dicenda habebam, multaque dubia & incerta superesse fateor. Optandum sane esset, ut plures de hac re periclitationes in posterum instituerentur, sic ratio deesset, cur in legitimo Puogeniæ iudicio Medici tantopere fluctuarent.

C A P U T IV.

De spuriæ Diabetis causa proxima.

Absoluta nunc, abundeque ut opinor, demonstrata puris generatione, ultimo tandem loco spuriæ Diabetis proximam causam indagare & perscrutari lubet. Hunc morbum Græci διαβήτης (ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν) nomine insigniunt. Contingit enim haud raro, ut ingentem urinæ aqueæ, pallidæ, inodoræ, copiam, adsumti potus quantitatem multo superantem, homines excernant, hæcque ipsa est spuriæ Diabetis definitio; vera sane multo fre-

frequentior eſt, licet multi, quid inter veram ac ſpuriam diabetem intereſſet, ignorantes, duo hæc genera inter ſe confuderunt, & ex loco *Galeni*, non ſatis bene intellecto, veram diabetem frequentiſſime occurrere opinati fuerunt, ſed profecto illam adeo raro evenire dixit, ut teſtetur *bis* a ſe in vita viſum fuiſſe *De locis affect. Lib. VI. Cap.* 3.

De ſpuriæ Diabetis cauſa proxima non eodem modo cenſuerunt viri in arte clari, quæ multorum Pathologorum ingenia torſit, vereor hinc, ne gravius onus, quam ſuſtinere humeri valeant, in me ſuſcipiam, periculum tamen faciam, utrum aliam, & quidem veroſimiliorem ſpuriæ diabetis cauſam edere posſim. Non opus eſt uniuscuiusque ſententiarum & opinionum hic cenſum agere, pleræque enim ſunt veri inanes, nec commemoratione dignæ.

Nonnulli & quidem plurimi hodiernorum medicorum ſpuriæ diabetis cauſam proximam quærendam eſſe cenſent in *laxitate renum*, *cum ſanguinis diſſolutione & in aquam converſione*; & ab eadem cauſa, a qua *Boerhavius Diabetem chyloſam* proficisci putaverat, repetunt. Ille enim *cauſa* ,, inquit ,, *eius cenſetur nimia laxitas fibrarum in arteriolis*, *concurrens ſimul cum humoribus valde dilutis* in *Inſtit. Medic.* §. 824. ſuamque ſententiam adſtruunt & confirmant per ea, quæ diabetem antecedere obſervata ſunt,

tum per eius ſymtomata, nec non per curandi rationem, experientia nixam & fundatam. Attamen neſcio profecto, utrum hæc adeo vera ſint, ut non posſit alia, & quidem veroſimilior cauſa excogitari, & an non plus aliquid quam ſola renum laxitas cum aquoſa ſanguinis tenuitate ad ſpuriam Diabetem efficiendam requiratur? Equidem fateri cogor plurima antecedere, quæ talem renibus laxitatem, humoribus vero disſolutionem aquoſam inducere valeant, ut tepidi potus aquoſi nimii, diuretica diu uſurpata, abſcesſus renum, Iſchuria prægresſa, paralyſis, turgida fæce aut Vermibus inteſtina, febres putridæ vel intermittentes, quæ omnia diabetem antecedere ex innumeris obſervationibus colligi poteſt, quas omnes hic in memoriam revocare posſem, niſi vererer ne lectoribus faſtidium crearem. Fateri tandem haud erubesco, roborantia, adſtringentia, mucilaginoſa in curando hoc malo præcipua esſe remedia.

Attamen in ea verſor opinione, proximam Diabetis ſpuriæ cauſam in *renum laxitate ac tenuitate ſanguinis aquoſa* reponi nullo modo posſe. Certe gravia in promptu ſunt argumenta, & obſervationes, quæ, ut mihi videtur, omnium clarisſime docent, absque *renum laxitate ac tenuitate ſanguinis aquoſa* facillime explicari posſe.

Nam

Nam 10) neque incipere, neque desinere laxitas illa cum tenuitate tam cito potest, quam cito diabetes critica in variolis, aliisve morbis oriri ac subsistere solet, & profecto criticam aliquando esse Diabetem dubitari nequit, quum in eodem morbi genere mox obesse mox prodesse saluti videatur, uti observationes *A. Hollerii de morbis intern. schol. ad Cap.* 53. & *Borrichii in Act. Med. Hafn. Vol. III. Obs.* 34. & *Vol. V. Obs.* 41. invictis argumentis demonstrant.

Præterea in febribus exanthematicis, præsertim variolis, uti animadvertit *Storch. in Abhandl. von Blatterkrankh. p.* 261. & alii vid. *Annal. Wrat. Tent. I. a.* 1717. *Jul. Cl.* 2. *art.* 2. §. 13. *p.* 35. & *Morton. Pyretol. c. IX. p.* 106. frequentior esse videtur, ubi circa finem stadii tertii aut initia quarti oboritur. Attamen ut notavit vir egregius *Wenceslaus Trnka De Kr'zowitz* in pereximia sua dissertatione *de Diabete Part. I. C. VI. p.* 98. „ *quod si diutius perstet*, inquiens, *perinde atque immoderata narium hæmorrhagia critica, ad mortem sternit viam.* Neque profecto ullam video rationem, cur nonnulli medici hocce urinæ profluvium diabetem dici negent, licet omnes in se Diabetis spuriæ characteres habeat, uti ex *Nebelii* observatione in *Act. Nat. Curios. Vol. I. Obs.* 141. constat.

2) Vix putaverim, in diabete periodica laxitatem cum sangui-

guinis tenuitate caufam effe poffe, vel hancce faltem per periodos generari ac definere, id quod accideret, fi his folis deberetur diabetes, & certe periodicam quandoque effe diabetem, licet rariorem, exempla *Bartholin. in Mifc. Nat. Curiof. Dec. I. Ann. II. Obf.* 162. & *Ol. Borrichii in Mifc. Nat. Curiof. l. l. Obf.* 167. indicant, præterea quæro quid illud fuerit quod *Mortonus* nobis narravit, & pofteritati reliquit? Scilicet de infante, qui per biennium *quoties dens aliquis eruptionem moliebatur, toties diabetem colliquativam produxit, fine ulla tamen tuffi, vel alia aliqua pulmonum affectione* in *Phtifiol. Lib. I. Hiftor.* 3. *p. m.* 18.

3.) In Diabete modo cum Ptyalismo, modo cum leucophlegmatia alternas tenente, licet fanguinis in aquam converfionem tuearis, alternam tamen renum cum vasculis glandularum falivalium in primo, cum vasculis cutis in altero cafu, laxitatem, nemo, ut reor, dabit, cuius utpote nec ratio, nec necesfitas intelligatur, & profecto diabetis & falivationis alternis invadentis cafus haud vulgaris legitur apud *Allen. in Synops. Uniuers. Med. Pract. Cap. VII. Act.* 9. diabetis vero & leucophlegmatiæ, viciffim invadentis, exemplum, cui volupe eft, recognoscat ap. *Sauvages in Nofolog. Method. Tom. III. Part. II. Cl. I. Ord. III. Cap. XXV. n.* 3. obvium.

4.) Quomodo Cortex Peruvianus fubitam fanguinis diffolutio-

tio-

tionem aut renum laxitatem producere potuerit in *Religiosa* quadam muliere quam *Scaramuccius* narrat in *Misc. Nat. Curios. Dec. II. Ann. IX. Obs. 204. immunem redditam a febre usu pulveris Peruviani, adeo pati coepisse aquosi limpidique fluoris per urinarias vias profluvium, ut qualibet die libr. XL. attigerit, cum sensu caloris intensi in regione lumbari, cum siti molesta, virium dejectione, imi ventris tensione, elevatione, & duritie, difficultate anhelitus, internoque dolore in actu mictionis* porro, an cito transitura duntaxat laxitas cum aquosa sanguinis dissolutione locum habere potuerit qua corripi solebat „ *octogenarius Dolæi in Encyclop. Med. Lib. III. Cap. XIII. §. 10. p. 327. qui cum quadras mensuræ vini opmacci bibisset, nocte subsequente tres mensuras urinæ minxit* illi mihi explicent, qui renum laxitatem cum sanguinis dissolutione & in aquam conversione proximam Diabetis causam esse opinantur. Sed neque hoc contemnendum esse videtur quod legimus in *Act. Med. Berol. Dec. I. Vol. V. Art. II. p.* 34. de Chirurgo quodam 50 annos nato, qui ex usu *Cerevisiæ Fredersdorffianæ* diabetem noctu præsertim, cum siti viriumque iactura contraxerat, & cui primo mane remedio erat infusum herbæ Theæ, calidæ haustæ, unius alteriusve vasculi mensuræ.

5) Denique observatum est, tantam urinæ copiam excretam fuisse, quantam nec potus, nec totum corpus in aquam com-

mutatum exæquare potuit. Etiamne hic potus cum ſanguine in aquam converſo, tantam lotio materiem præbere poteſt? ſed evertit hoc ſtupendus *G. Fonſecæ*, Medici cubicularis intimi Pontificis *Innocentii X.* caſus, qui a. 1637. Menſe Martio curavit nobilem Monialem 27 annorum, quotidie urinæ tenuis, colore & ſubſtantia, aquæ ſimilis, libras 200 mingentem, quæ ſi libras 200 etiam pependiſſet, cum ab omni abhorruerit potu, intra diem periisſet. Mirabilius longe eſt, quod memoriæ prodidit *Michelottius* in *Epiſtola ad Amicum* de puella, quæ libras 50 ponderans in morbi acme libras 135. (i. e. libras 85 plus, quam tota ægra ponderis habebat) minxit. Quæ ſimiliave argumenta, ſi renum laxitatem cum ſanguinis in aquam converſione, tanquam proximam diabetis ſpuriæ cauſam non infringant, neſcio quid aliam rem magis falſi convincere poſſit. Nonnulli tamen fuerunt, qui hanc cauſam reiicerent, & ſpuriam diabetem non renum, ſed *hepatis* morbum volunt, quam ſententiam tuetur illuſtr. *Meadius in expoſ. Mech. Venen. Tentam. I. p. m.* 30. & cuius proximam cauſam in *Vitiata bilis miſcela* quærendam eſſe cenſet. *Illos autem potiſſimum*, inquiens, *impetit, qui dum debito corpus defraudant exercitio, ſpirituoſorum interea liquorum potui nimium indulgent, ſitimque ab illorum abuſu exortam, nimia refrigerantium liquorum copia ſolent reſtinguere. Ab intempeſtivo*

hu-

huiusmodi calore præposteroque frigore, humoribus inducto, natiua salinæ partis in bile proportio imminuitur, nec jam sufficiunt adunandis aquea & oleosa parte quæ nectit inter utramque vincula, exundat ergo aqueus latex, partiumque oleosarum miscelam respuit, hinc pars eius maxima cum tenuiore olei parte renes rapitur, urinosi ductus tam constanti fluidi impetu dilatantur. Interea pars simul olei crassior atque viscidior in angustioribus hepatis ductibus coagulata hæret, ibique in pinguem tenacemque cogitur substantiam. Quam sententiam suam corroborare studuit variis argumentis, licet haud felicius, quam alii. Diabetem cum ictero similem censet. Ille vero a bile provenit, ergo & ille. & certe similem esse, illorum cavaderum sectiones, qui diabete perierunt, ipsi suaserunt. Nam in iis semper *steatomatosum tumorem* invenit, *facie non absimilem materiæ illi, quæ per alvum in ictero deponitur, sed consistentia firmiorem.* Deinde ex salis memorati in urina defectu diabetici lotii dulcedinem, quæ ab aqua bilis, suo orbatæ sale, provenit, vir doctissimus approbat, simul urinam moschum redolere observavit, sicuti urina interdum initio icteri violarum odorem ipso iudice & interprete referre videtur, circa mortem in diabete, fluxu urinæ imminuto, lotium amarum esse, illamque amaritudinem a bile oriri scripsit. Tandem quam semel adoptavit huius doctrinæ disciplinam, eandem curandi ratione con-

fir-

firmavit, quæ fiebat per falem fixum, qualis eft in aqua calcis, vel Briftolienfi, defectum falis biliofi fupplentem, ficque miscelam aquæ cum oleo perficientem. Hæc funt quæ novæ *Meadii* Theoriæ debentur, & certe adeo fibi hac opinione fatisfecifſe vifus eft, ut alibi haud prudenter fcripferit *rem a fe certisfimis demonftratum effe indiciis* in ipfius *Monit & Præc. Med. Sect. II. Cap. IX. p.* 100. Quod refponfum fane non eft Appollineum! Ita enim Theoriam fuam condidit, ut nec ipfi *Wintringhamo in Not. & Obf. ad Monit. & Præc. Med. p.* 145. fatis illa demonftrata vifa fit, nec aliis etiam placuerit medicis

Enimuero quod fpectat ad hepatis *fteatomata*, ubinam quæfo umquam demonftravit *Meadius*, an illa fteatomata ad diabetis potius effectus, quam ad caufam referri debeant? & profecto neque *Frid. Hoffmannus*, neque *Junckerus*, neque *Pawius* neque *Ballonius* excellentisfimi in arte anatomici, umquam aliquid fteatomatofi in diabeticorum cadaveribus obfervant, nequidem verbo meminere, imo vero *Rud. Jac. Camerarius* in quæftore quodam præter veficam urinariam nonnullasque partes ei proximas, *reliquum corpus in partibus principalibus adhuc fic fatis bene conftitutum*, difertis verbis adnotavit vid. *Mifcell. Nat. Curiof. Cent. III. & IV. Obf. X. p.* 20. deinde 10. *Herm. Fürftenavius* in fuo ægro diabetico præter ventriculum valde extenuatum,

in-

intestina flatibus expansa, ingentemque lienem, *reliqua vero omnia in abdomine salva fuisse* narravit, inspiciatur omnino *Büchnerus in Miscell. Phys. Med. Mathem. A.* 1730. *Maj. Cl.*^ *IV. Art. IV. p.* 1076. seqq. deinde velim *Meadius* edidisset rationem, cur numquam in diabete etiam summo icterus sit deprehensus, si semper steatomatosum statuit hepar? lotium vero diabeticorum dulce a chylo aut lacte, quam a bilis aqua verisimilius oriri nonnulli opinantur. Neque etiam curandi ratio per salem fixum maioris est momenti, cum certe illa, aliis quoque remediis, sale illo carentibus, vel non adeo abundantibus, perfici queat, sed tandem, & quod maximi ponderis esse puto, illud est, quod hodie dubitare coeperint nonnulli, *utrum bili quidem facultas insit aquosis oleosa miscibilia reddendi.* Et profecto gravia sunt argumenta, ex quibus luce meridiana clarius apparet, aliid quid esse, quod oleosa & pinguia subigit, & aquæ miscibile reddit. Possem nunc & adhuc alias adferre virorum eruditorum opiniones, attamen hæc, ut credo, sufficient.

Si quid ergo coniectura assequi liceat, fateri haud erubesco, me in ea cum aliis in nostra arte claris viris versari opinione, ad spuriam diabetem producendam nil aliud requiri, quam singularem in systemate urophoro, præsertim vero in renibus *stimulum*, qui non solum potulenta, humoresque animales ad renes copi-

osius solito alliciat, sed ipsum etiam humidum atmosphæræ in vasa cutis pulmonisque inhalantia continuo imbibitum, eo loci determinet. Certe stimuli illius ortum e renum fabrica præcipue repetendum esse videri, plurima phænomena indicant, & profecto ob incredibilem sæpe confluentis in vesicam lotii vim, sat elucet, quantus in diabete spuria præsto sit meiendi stimulus.

Nam *Periodica diabetes* absque huius generis stimulo explicari nullo modo potest. Extus applicatarum *cantharidum* efficacia in systema urinosum neminem latet, etenim acriorum medicamentorum & præsertim cantharidum usus s. externe, s. interne diabetem excitasse innumera docent observata. Legi omnino debent *Miscell. Nat. Curios. Dec. II. A. VII. Obs.* 86. & *Act. Nat. Curios. Vol. X. Obs.* 52.

Vermes, *abscessus*, *calculi renum*, manifesto arguunt summum in iis stimulum. *Vermium* in *renibus* exemplum, in se ipso expertum, reliquit *Duretus in schol. ad Holler. Cap. LIII. p.* 558. *fit quoque* ait, *diabetes ab animalculo renibus incluso, ut expertus sum in me ipso, qui animalculum, quod millepedem referebat, in renibus conclusum habebam, sed Dei misericordia, excreto animalculo, quievit. Renum abscessuum* bina observata dedit *Ruischius*, unum extat in *Obs. Anat. Chir.* 13. alterum inveniri potest in eius *Dilucid. Valvul. Cap. IV. Obs.* 13.

Pa-

Pathemata animi præfertim *ira terrorque*, manifeftum perortum in renibus ftimulum, diabetem gignunt, illud profecto docent exempla *Trumphii in Commerc. Noric. Tom. X. A.* 1740. *Hebd. XII. Art. II. n.* 2. *p.* 92. qui duas foeminas viderat, unam ex *ira* Diabeti obnoxiam, alteram e *terrore* in illam lapfam, & *Trincavelli de Rat. Cur. Part. II. C. affect. Lib. X. Cap. II.* de facerdote quadam e vehementibus animi perturbationibus in diabetem cum fiti non fedanda incidiffe.

Febres ac *Metaftafes varias* ftimulum renibus inducere poffe haud negaverim, febrem enim diabetem producere obfervationes multæ teftantur, quas hic denuo enarrare neceffe non erit, illud enim fuperiori loco præftavi, quando dixeram, frequentiffime obtinere diabetem in frebribus exanthematicis, præfertim variolis, hoc loco tamen non poffum, quin fimul adnotem, longe omnium frequentiorem effe diabetem e febribus intermittentibus ortam, dum imperfectæ fuppreffæ fint, feu ubi diuturnæ, vel malignae fuerint indolis. Mirabilem profecto hac de re cafum dedit *Willis de Morb. Convulf. Cap. VIII. p.* 508. de hyfterica quadam circa quartum graviditatis menfem infultibus afthmaticis, & crebra fyncope, a frigore fufcepto, correpta, ufurpatis per quatuordecim dies remediis debitis, convaluiffe quidem, at fesquimenfe poft quotidie mane poft levem rigorem, ofcitationes, pandicu-

lationes cum crebris vomituritionibus fere quovis horæ minuto pallidam & aquofam urinam reddebat. Quod etiam luculentis fine apparet ex antea memorata *Scaramuccii* obfervatione. Videri porro merentur ea, quæ hac de re in medium attulerunt. *Thom. Sydenham in Epift. I. Respons.* quæ extat in eius *operib. p. m.* 307. & *Paul. Senac. de Recond. Febr. Intermitt. tum Remit. natur. Lib. I. Cap. XVIII.* §. 12. *Metaftafium* vel fanæ vel morbofæ materiæ exempla multa obvia funt, ita a *materia arthritica*, renes afficiente, diabetem diuturnam ortam habet *Whyttius. l. l. Cap. VI.* §. 8. *p.* 189. diabetem, a *Leucorrhoea fuppreffa* enatam, defcribit *Ballonius in confult libr. Confult.* 59. & certe *perspirabilis materiæ* fuppreffionem diabetem aliquando generaffe aliunde conftat, vid. *Annal. Wrat. Teut.* 35. *A.* 1726. *Mart. Cl. II.* §. 1. *p.* 291.

Porro *Tumores inteftinorum*, & *fcabiem veficæ* non alio modo explicari poffe nullus erit, qui non videat. Quo autem modo, quave ratione tumores ifti diabetem producere poffint, perinde eft, id certe extra dubitationis aleam pofitum effe videtur, morbum hunc ab id genus tumoribus productum fuiffe. *Fæcis ftercoreæ accumulatæ* exemplum nobis exponit *Frider. Hoffmann. in fupplem. Medic. Ration. Syftem. de Morb. infant. præcip. Cap. XI. Obf. II. Vermium inteftinorum* obfervationem tradidit *Io.*

Herm.

Herm. Fürstenav. in Act. Nat. Curios. Vol. V. Obs. 61. quod vero attinet ad *scabiem vesicæ*, huius certe rei exemplum ad posteros commemoravit *I. P. Lotichius in Cons. & Observ. Med. Lib. IV. Cap. V. Obs. XIII. p.* 393.

Præterea de quo antea mentionem feceram, *Allenii* exemplum feminæ, alternis vicibus diabetem ac ptyalismum passæ, manifestissime, si quid video, id genus stimuli evincit, uti etiam, si ad curandi rationem respicias, eadem nihil aliud suadere videtur. Purgantia stimulum loco movent, opiata obtundunt, nervina eius in nervos efficaciam minuunt, dum plastica inviscant, reperiuntur tamen nonnulli, aquosæ huius tenuitatis fautores qui negant *magnæ esse efficaciæ.* Interea tamen, ut reor, non prorsus inutilia hæc plastica censenda sunt, cum alia sint, quæ eorum usum postulant, licet nulla sanguinis in aquam conversio præsto sit. Nam profecto plastica illud acre, quod in renibus stimulo suo affluxum humorem illuc allicit, inviscant, & certe ad hoc efficiendum præstantissimæ sunt efficaciæ, utpote lentorem suum ne ipsa quidem multiplici circulationis actione tam facile amittunt, utque sic integris viribus acre illud involvere possint, deinde nutriunt etiam corpus a diabete extenuatum, & quascumque curandi methodos, apud scriptores obvias, si volupe erit, legas & relegas, ubique invenies summopere plastica il-

 la-

la laudata eſſe. Unum exemplum adjicere lubet a *Grummio in Compend med. Chym. p.* 255. traditum, de ægro, ex abuſu potus Theæ diabetico, mucilaginoſis illis in ſanitatem reſtituto.

Poſito iam hoc ſtimulo, crediderim nihil opus eſſe prævia illa ſanguinis in aquam diſſolutione & converſione. Nam ubi ſanguis copioſior ad renes ob ſtimulum affluxerit, eodem prorſus modo uberiorem aquæ copiam dabit, quemadmodum eandem in ſtatu ſano parciorem præbet. Nam eius eſt indolis ac naturæ, ut omne in unius ſpeciei humorem animalem ſeu ſanum, ſeu morboſum, in dato aliquo corporis loco, in quo ſtimulus ad id efficiendum reperitur, converti poſſit. Ita in magnis ulceribus in pus, ichorem, ſaniem abit, in Ptyaliſmo mercuriali omnem cruorem in mucum & ſalivam, ſi voles, converteris; in tumoribus lymphaticis apertis, niſi percurentur, quod tamen raræ felicitatis eſſe nonnulli ſcribunt, omnis non ſanguis ſenſim forma ſeri ac lymphæ ex apertura vix ſtillaret. Hinc uti abſurdum foret, ſeminalis profluvii cauſam proximam in laxitate oſculorum veſicularum ſeminalium cum ſanguinis prævia in ſemen degeneratione, vel ptyalismi in laxitate ductuum glandularumque ſalivalium cum ſanguinis prævia in ſalivam ac mucum ſolutione, ſtatuere, cum humores iſti in organis ſuis a copioſius illuc affluente ſanguine tanta copia ſecernantur, ita nihil in dia-

abe-

abete opus eſt prævia illa ſanguinis in aquam diſſolutione, ut quæ ſine antegreſſa univerſorum corporis vaſorum laxitate evenire queat. Certe non eſt inanis quæſtio, cur potius diabetes quam hydrops, quam diarrhæa, quam ptyalismus exiſtat, quando eadem ubique vaſorum laxitas eſt, eadem ſanguinis aquoſi tenuitas.

Humidum atmoſphæræ in ſpuria diabete per inhalantia pulmonum ac præſertim cutis vaſa reſorberi, exceſſumque illum urinae ſupra potulenta huic ipſi reſorpto humori tribuendum eſſe, non dubitaverim. Cum enim pondus excreti lotii maius eſt pondere & potus aſſumti, & totius corporis, cum exceſſus huius ratio in corpore ipſo non ſit, extra ipſum corpus ſit oportet. Vero autem ſimillimum eſt, exceſſus dicti rationem in humido aëreo, intra corpus reſorpto, contineri, & profecto gravibus argumentis reſorptio illa demonſtrari poteſt vid. omnino *Haller. in Elem. Phyſiol. Tom. V. Lib. XII.* §. 2, 20. *p.* 90. Adhæc uſus rerum magiſter docet in aſcite nonnunquam intra datum tempus plus aquarum brevi poſt paracentheſin denuo colligi, quam fuerat ingeſtum potulenti, in hoc caſu certe infrictum abdomini *oleum* aſcitem curaſſe legimus in *F. G. Medici Samml. von Beob. aus der Arzn.* 2. *Band.* 4. *Abth.* §. 2. *p.* 169. *ſeqq.* Nonne in hoc exemplo obturatis oleo cutis

po-

poris, humoreque aëreo in abdomen non penetrante, ascitèque desinente, humidum aëreum tamquam causa prius fuit, quam res effecta causæ? Nonne sola fascia in ægro quodam de quo *Whyttius* narrat in libro *de morb. Hyster. & Hypochondr. p.* 385. abdomen lumbosque arcte ambiens, compressis osculis cutaneis inhalantibus, ne quidquam ex aëre humidi in eadem se insinuare posset, effecit, ut diabetes desierit? quæ certe exempla & argumenta suspicionem non abs re inducunt, omnem interdum lotii in diabete spuria excretionem a solo hoc atmosphærico humore deducendam esse, citra tamen ullam corporis ægri colliquationem, cum diabeticus ap. *Dolæum* excretis ultra omnium ingestorum pondus *Libris* 370, post triginta dies morbi non nisi *libras* 6. de pristino corporis pondere amiserit in *Encyclop. med. Lib. III. Cap. XIII.* §. 10. *p.* 327. *seqq.* Atque hæc quidem.

HACTENUS.

